

ՄԵԼՈՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴԱՐԱՆԻ ԽՈՐՀԱՆԴԱՆՈՒԹՅԱՆ
ՈՒՅԻՆ ԳԵՂՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԿՈՒՆԻՍԵՐԻ
ՅԱՅՄԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ԸՆԴՈՒՆՈՒԹՅԱՆ
ԳԵՂՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՕՐԴՈՆԱԿԱՆ
ԿԱՐԴԱՆԻ ԵՎ ԿԱՐԴԱՆԻ

ԳԱՂԱԲԱՍՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՈՒՅԻՆ ԳԵՂՈՒԹՅԱՆ ԽՈՐՀԱՆԴԱՆՈՒԹՅԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴԱՐԱՆԻ ԽՈՐՀԱՆԴԱՆՈՒԹՅԱՆ
ՈՒՅԻՆ ԳԵՂՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԿՈՒՆԻՍԵՐԻ
ՅԱՅՄԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ԸՆԴՈՒՆՈՒԹՅԱՆ
ԳԵՂՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՕՐԴՈՆԱԿԱՆ
ԿԱՐԴԱՆԻ ԵՎ ԿԱՐԴԱՆԻ

Անցաւ մի տարի և Պոլսոյ բարձր Սերբոսի
դան Վերսալի պատրիարքի ընտրութիւնից
յետ և ահա Վերսալի պատրիարքի համա-
րում կը կարգան մեր ընթերցողները Նո-
րին Սրբազանութեան զեղծիքի անհետա-
ստութիւնը որով նա հրաժարուի և իւր
աթոռից և նկարագրուի ամենամարտա-
կերպով ճաճ կատանի չափ վարչութեան
վիճակը, աղիք անխիւս փոխանցել և արտոյ
լցուցանելու համար կարող միջոցներ
նուազութիւնը: Ազգի բարձր յայտը սահ-
մանադրութեան վերայ է, որ պիտի հոգայ
նորա կարգին և պիտի պատրաստէ ազգին
և աւերութեան պիտանի անդամներ: Գե-
նախնին պատրիարքի ժամանակ զգալի է-
ղան սահմանադրութեան մէջ անկէք փո-
փոխութիւնը: Բայց միջին կարող կը
խաբիւրդ զրանով, միջին մի քանի փոխ-
նութիւնը սահմանադրութեան մէջ կա-
րող են նրան օգտակաւ կարգաւորել ազ-
գին, եթէ որոնք անդամները պատրաստ-
ված չեն սահմանադրական ժողովուրդ կա-
մելու: Թողով սահմանադրական լինելը
հերքել է: Սահմանադրական լինելու հա-
մար պէտք է ծնունդ և դաստիարակիլ
սահմանադրական ճան և հինգ տարի ան-
ցաւ սահմանադրութեան գործադրութեան
սկզբնաւորութեան օրից և վարչութեան
գործերը, կարծես, աւելի և աւելի դժու-
րաւ ընթանալ սկսան: և այս շատ պարզ
է: Սկզբունքի գիտ ևս որեւորութիւնը գոր-
ծել էր տալիս և զոհել: Բայց նա փոքր
տո փոքր ստեղծաւ, հանդէս դուրս եկան
անհասկնալի լինելու ու անհասկան շահեր,
որոնք անկիրթ և անպատրաստ չափին ա-
ւելի հասկանալի և ձեռնառու էին, քան
հասարակական կարծիքն ու շահը: Նախ-
կին ազգային վարչութեան ամենամեծ սխա-
լին այն էր, որ սահմանադրութեան սկզբ-
նաւորութեան հետ ամենից առաջ ջանք
չարաւ պատրաստելու սահմանադրական
ժողովուրդ: Սորա համար իւր գործունե-
ութեան ամենախրաւուր հարց պէտք է լի-
նէր դաստիարակութեան հարցը, դպրոց-
ների հարցը: այն ինչ ինչպէս տեսնուի ենք,
սորա ազգային վարչութեան 15 ամեայ
գործերի շարքում յետին տեղն ընդնշելին
է դպրոցների աւելի յետադիմ վիճակի
մէջ ընկան քան առաջ: Ի՞նչ պիտի անէ
ամենախրաւուր սահմանադրութիւնն էլ, երբ
չը կան նրան ընթերցող ընդունակ և գոր-
ծադիր յարմարութիւն ունեցող ան-
ձինք: Գործընդեր պիտի պատրաստեն խո-
հեմ, շրջահայեաց, հեռաւոր, անհասկոյ
և հասարակութիւն անձինք, առանց որոյ
ամեն սահմանադրութիւն անօգուտ է:
Գործընդեր պէտք է հինգամ լինին ազ-
գայնութեան և կրօնասիրութեան հոգու
վերայ, նորա պիտի պատրաստեն բարեպաշտ
և ոչ նիւթապաշտ անձինք: պիտի պատ-
րաստեն հասարակասեր և ոչ անհասկեր
անձինք: Եւ ահա այսպիսի ուղղութեամբ
գործընդեր անհասկեց յետ կարող կը
պահանջ լինի, որ թերի սահմանադրու-
թիւնն էլ միջամեծ օրոններ կը տայ
ազգին: Ի՞նչ օրոնք արտաբերել միայն փո-
խանք: մարդկանց շատերը արտաբերու-
նաւորապէս են: Ի՞նչ ձրանալու և որը գեր-
մանայի, բայց ի՞նչ օրոնք, երբ ընտրութեան
նշան անկիրթ Արաբի, յամառ, կամա-

կոր և անհասկեր: Այս հարցը պէտք է
գրաւ և ազգային վարչութեան ուղղութե-
թիւնն ամենաբարձր մանաւանդ, որ ներ-
կայ ժամանակը բազմաթիւ պահանջներ
է ծնել և ծնում է, չար և բարի, օգ-
տակար և վնասակար, ազգը առանց դաս-
տիարակութեան միայնակ հեղուկութեամբ
ընտանեում է գեղի չարը, վնասակարը
և նիւթակաւ, որոնք աւելի հրապուրել
են և երբ սորա կը արիւնքանալ ազգին, ոչ
մի սահմանադրութիւն չէ օրէնք նրան:
Այսպէս կրթութեան և դաստիարակու-
թեան հարցը կենաց հարց է ազգի հա-
մար: Թող ազգային ժողովուրդը դարձնէ
ամենից առաջ տրա փրայ, թող բաւա-
կան խրատ համարէ իրեն կորցրած 15
ամեայ փորձն և չը կորցնէ այլ ևս 15
տարի, որից յետ կարելի է գրականագիտ
տեղ, որ ազգը և իւր սահմանադրութիւն-
նը կը կորցնէ, բոլորովին անընդունակ դա-
նալով նորա գործադրութեան համար և
անարդարանալութեան անդունդը գործիւրդ:
Յաւալի է Սրբազան Պատրիարքի հրա-
ժարումն, որովհետեւ յամարակի փոխ-
նութիւնը պաշտօնաւոր անհանց միշտ
վնասակար է գործին, բայց այդ գուշակի
էր: որովհետեւ երբ իրենց հայրիկի նը-
ման սահմանադրական ծնած և անհաս-
կէ և կեղծեցական չը դասուցուի և պաշտ-
պանութիւն իրեն թէ սահմանադրու-
թեամբ կառավարող ազգից, դժուար թէ
որեւից և կեղծեցական կարող լինի պատրի-
արքական գահի վերայ երկար դիմանալ,
քանի որ Պատրիարքի վերայ է դրած ա-
մենատեսակ պարտականութիւնը, այնինչ
իրաւունք շատ սակաւ է տուած նրան:
Պատրիարքութեան առանց իրաւունք և ի-
րաւունք առանց պարտականութեան ան-
հասկանալի են և վնասուց առիթ:

Եւ պիտի յուսանք, որ ազգային երես-
փոխանական ժողովը նոր պատրիարքի ըն-
տրութեան հետ իւր ապագայ գործունեու-
թեան միջոցին ազգի առաջ կունենայ ան-
կաշի փորձերը:

Ընթերցողը կը կարգան ազգային բաժ-
նում և Պոլսոյ Գեղարք Գեղարքի Պատ-
րիարքի այցելութեան գալու և փորագրողը
չայոց Սրբազան պատրիարքի մօտ, նորա
ընդունելութիւնն և չայոց մայր եկեղե-
ցում առած ծառը, որով նա ցանկանում
է միութիւնը երկուց եկեղեցաց:
Համարել է յայտ Գեղարք Սրբազան պատ-
րիարքի ցանկութիւնը, միայն անկարգոր-
ծել է այն միջոցներով, որոնք յիշում է
Նորին Սրբազանութիւնը: Ինչպէս մեր պա-
պերի ժամանակ փորձերը այդ միջոցներով
է պիտի ժամանակ և ժամանակ անդունդ
է ապագայում: Մի քանի ծէսերի փոխ-
նութեամբ միութիւնն չէ կարող կայանալ
քրիստոնէայ եկեղեցաց (ժողովուրդ) մէջ:
Միակերպութիւնը շատ հեռու է միութիւ-
նից: Միջին էլ օրինակներ կան պատ-
մութեան մէջ, որ եկեղեցայ միակերպու-
թեամբ կապուած ժողովուրդներ միշտ
ընտանեում են: Եւ այսպէս միութեանց հետ:
Ի՞նչ էր ձրանալու և Անգղիացի ան-
հասկ ընտանեում իրենք այն ժամանակ, երբ
նորա երկուսն էլ գաւաի էին քաղաքի
եկեղեցաց: Իտալացիք և Աւստրիացիք մի
եկեղեցաց գաւաիներ էին, բայց ի՞նչ հե-

տնանք ունեցաւ այդ անհասկ ընտանե-
ութիւնը երկուսն մէջ անձինք էր:

Քրիստոնէական կրօնը ծէս է, նա ժո-
ղովրդական կրօն է, նորա բարոյական կեան-
քի հիմն է, ուստի և իւրաքանչիւր ազգ
իւր քրիստոնէական կրօնական գաղափար-
ներն արտայայտում է այնպիսի ծէսերով,
որոնք նորա հասկացողութեան, նորա հա-
կեցածներին նորա առանձնապատկա-
ւոր և արտայայտութիւնն են: Իւրաքան-
չիւր քրիստոնէայ ազգ անընչապ պիտի ու-
նենայ իւր կրօնական առանձին ծէսերը:
Մէսերի միակերպութիւն ձգել ջանալը դա-
նազան քրիստոնէայ եկեղեցաց մէջ, կը
նշանակէ չը թողնել ազգին ազատութեամբ
և լիապէս իւր ներքին գաղափարներն ար-
տաբերել ծէսերով արտայայտելու: Գրանով
կը ծնուի միայն ազգի կրօնական եւանդը:
Իտալական և կաթոլիկական եկեղեցիք բո-
ղոքական են և շատ պարզ ծէսերի կող-
ման: Անգղիական եկեղեցին նոյնպէս բո-
ղոքական է: Բայց ունի շատ ծոխ և փա-
ռահեղ ծէսեր: Քրիստոնէից միութիւնը
սիրող մէջ պիտի լինի, որ միակ նշանն է
քրիստոնէականութեան: Եթէ Յիշք և չայոց
ճաճ կատանում են թաղիված են մի վիճա-
կի, նոցա մէջ միութիւնը կարող է կա-
յանալ միայն սիրով առ միմեանս: Գե-
ղարքն սիրէ միմեանք կեանքի մէջ, փո-
խադարձ սերը հասարակական կեանքի մէջ,
փոխադարձ սերը և օգնութիւնն ազգային
հարցերի մէջ — սորա միայն կը յառաջաց-
նեն երկու քրիստոնէայ եկեղեցաց գաւա-
իներ մէջ միութիւն և ոչ մի քանի ծէ-
սերի փոփոխութիւնը: որով անընչապ մի
մի կողմը զրգաւ պիտի համարիլ: և սորա
անհասկեր կը լինի կրկին ընտանեում լինել
և ատենութիւն: Այսպէս շատ և շատ ցան-
կալի է Գեղարք սրբազան պատրիարքի ցան-
կացած միութիւնը չայոց և Գեղարք մէջ
քրիստոնէական եղբայրներութեամբ և ոչ
Նորին Սրբազանութեան յիշած միակերպու-
թեամբ եկեղեցաց մէջ: Առաջինը ար-
դիւնաւոր և հաստատուն միութիւն է: Իսկ
երկրորդը ապարդիւն, անհաստատ և մի-
ջե անգամ վնասակար:

Ա. Զ. Գ. Ա. Յ. Ի. Ն.

Շատ անգամ գրականութեան մէջ անոն և
անհասկ գրողներ ծննդում են նշանաւոր և
օգտակար երկարութիւն: Այսպէս վերջին
ժամանակ պ. Ս. Մանուկեանի «Գործողական»
սահմանադրութեան քննադատութիւնը (ըստ մեծի
մասին տատանքներով) Գործող ամսագրի
ներկայ տարուայ 28 7-ում և Մշակի 28 6 ար-
դած մանկավարժութեան և հոգեբանութեան
գիտութեանց բոլորովին զուրկ մի փորձաշի-
ւոր գրողները: առաջադրել մի ընտրի երկար-
ութիւն և Մշակին երկրորդ զուրկ մի փորձ-
ութիւն մէջ գործ Ս. Մանուկեան:

Այս ընտրի տեղը, որ մեր ներկայ դա-
կանութեան մէջ նշանաւոր տեղ կարող է ըլ-
լալ, քաղաքական իւր մէջ ծնող և օգտակար
գաղափարներ և հոգեբանական մանկավար-
ժութեան վերայ, բաղկացած է բայց յառա-
ջադրել, չորս գլուխներով, որոնց առաջինն
է երկրորդը գրած են իւրեւ պատմականից զը-
րգել և Մշակին երկրորդ զուրկ մի փորձ-
ութիւն մանկանց, ուր պ. Ներսիսեան յայ-
ն ատար, թէ ինչպէս պէտք է լինի դպրոցի
վարչական մասն և ինչ պիտի խաղաղ նա

կրթութեան գործում: Իսկ չորրորդ գլուխն է
«Մեր ժամանակակից պիտի», որով մէջ պ. Ներ-
սիսեան յայտ է արտաբերել, որ մի հասարակութեան
կրթութեան խաղաղութեան համար, որոնք հա-
կաւոր է, որ նիւթական և իրական հետ դար-
գանայ նորա մէջ և գաղափարական, այսին-
քին կարող է, որ մի ազգի մէջ, նորա գաղ-
ափարն համար, ձգտունները դէպի իրական
և ձգտունները դէպի հոգեբանական ու մտաւոր-
ական հասարակութեան գործում, ապա թէ ոչ
առաջինի չափազանց զորանալը ի վնաս միա-
նորի միշտ կառավարել անհրաժեշտութիւն
կեանքի մէջ և կը պատճառէ անխառնելի կե-
րտում և վնաս:

Գաղափար է, որ մեր տեղը, որ իւր մէջ բոլոր-
գիտութեան և իւրաքանչիւր արդիւն փնտռել և ման-
կավարժութեան մէջ դրական ձեւ ստացած հար-
ցի, կրթութեան իւր ճակատին մեր գրականու-
թեան մէջ դեռ ևս Վնասակարութեան տարա-
կաններն անուշ, և այն նորին մեր պար-
բերական չայ հասարակութեանց:

Արքան դեռ յետ ենք մնացած:

Կիրակի օրն ալ Գեղարք ամեն Տ. Գե-
ղարք Ս. Պատրիարքը տեսակցութեան և
կաւ մեր Ս. Պատրիարքին, իւր հետ ու-
նենալով Արեւիկի Մարտիրոսի, և միա-
դասին Մարտիրոսի նախագահ Գեղ. Ներսիսե-
ան արքեպիսկոպոս, Ներսիսեան Մարտիրոսի
Գեղ. Ներսիսեան արքեպիսկոպոս, Գեղար-
քի հետ Մարտիրոսի հիշատակ, և իւր
թաղիված չայրիկները Տիմոթիոս Զո-
լաբեան և Ներսիսեան, և բաղնիքի եկեղե-
ցականներ:

Կարող մեր Պատրիարքարանի դրան առ-
ջէ հասած ժամանակ մեր Պատրիարքա-
կան փոխանորդ Գեղ. Տ. Սերբեան հայրն և
Գեղարք Գեղ. Ս. Սրբազան Գեղարք Ս. Սրբազան
Սրբազանութիւնը զմեզ կապելով խոսքի գու-
րու հանգին, միանգամայն վարդապետ
և քահանայք զմեզ արեւելից, և երբ սան-
դուղին վեր կենէր, երկու վարդապետք Ս.
Սրբազանութեան թեմերը մանկով վերի սը-
րահը առաջնորդելին: Անդ մեր Ս. Սրբ-
ազան Պատրիարքն ընդ առաջ եկնով և
քրիստոնէական սիրոյ համբոյններ. փոխա-
նակելով իրենց յատկացեալ տեղը բազ-
մեցան: Երկու ժամու չափ այլ ևս այլ նիւ-
թաց վրայ խօսելի ետէ: Գարձեալ սիրա-
լի յարգանք երկու Ս. Պատրիարքներ
զերար ողջունելին և իրարմ բաժնուցան:

Մեր Գեղ. Պատր. փոխանորդն հանդի-
րելուտան վարդապետք առաջնորդից ի
Սայր եկեղեցի, ուր արդէն բաղնիքի չայ
և Գեղ. ժողովուրդը խոսելու էին: Գեղեց-
կանաւոր գլուխներ շարքին հազած, 12
քահանայք շուրջու առած և չորս սար-
կաւորներ բուրձաւ ի ձեռնին հանդիսա-
պէս զմեզ արեւելից ճաճարը մնացելին Ս.
Գեղարք Պատրիարքը, որ ուղղակի սեղանն
եկնով երբ երկարապետութիւնը մատոյց,
Արք. Ներսի վարդապետ, Պատրիարք ամե-
նեցան միաբանութեամբ: քարոզն և Արք.
Մարտիրոս վարդապետ իզմիլեան, Ներսիսե-
ան արքեպիսկոպոս, երկուսն ալ ու-
րին յիշելով Ս. Գեղարք Պատրիարքին
անուշին Նշան ժամուն Ս. Գեղարք Պատ-
րիարքն ալ բարձրանայ արժեք մը կար-
դաց և յոյն եկեղեցականք ալ երբ մը եր-
դելին: Ապա Ս. Գեղարք Պատրիարքն յու-

նարէն ինչուաւ ձառ մը կարդաց, որով խոր-
ջանութիւնն ալ Զոլաբեան և Ներսիսեան յո-
ւնեցաւ ի լուր ժողովուրդին, և որով օ-
րինակն ի ստորե կը տեսնուի:

Յետոյ միևնոյն կարդով և հանդիսի
Ս. Սրբազանութիւնն իւր ուղեկիցներով մեկ-
նեցաւ:

Ահա տարի Գեղարք Ս. Պատրիարքին կար-
դացած ձառն ի խորհրդանշութիւնը:

Սիրելի եղբարք և որդիակը ի Տեր,
Ինչպէս որ բաղնիքը ընտրութեան սկսել և Գե-
ղարք կառուցելով կապեալ ընտանիքի մ' ան-
դամը մէջ անակնկալ դէպքեր ծագելով պատ-
ճառ կրկան ցրտութեան և վիճից առիթնե-
րով, որք փոխադարձ ատելութեանց և կուրց
կը յանգնէ, նոյնպէս ևս զՏէր. Սիրտն առաջ-
նորդ և ճիւղաղիւր խոստանալով ընկերութեան
մէջ, որ է սուրբ եկեղեցին Քրիստոսի, ինչպէս
ժամօթ է, ժամանակաց ընդունի խիտ բա-
ղամ խնդիրներ պարագրեց, զորս խաղաղու-
թեանց թշնամի երկպառակութեանց և խո-
փոխանց փոխադրելի մէջ մի տէր, մի հա-
ւատ և մի մկրտութիւն ունեցողայ:

Բայց որովհետեւ, սիրելիք, Հայկական եկե-
ղեցին կը կապեցի մերայնոյ հետ ոչ միայն
նախնի պատմութեամբ և հոգեւոր յարաբերու-
թեամբ, այլ նաեւ ժամանակային դրականաց և
պատահարաց նպաստութեամբ, և նա միմեանք
այսմ Սուրբ Սրբազան Սրբազան Գեղարքին
մերոյ հովանաւորութեան ներքեւ զարգացան
և եղբայրական սիրոյ ապարելին մէջ ընթա-
նալու մասին մեր երկաւանայութիւնն ունեցած
ընթից նմանութեամբ, ուստի փոխադարձա-
բար նուիրական և անհրաժեշտ պարտականու-
թիւն ունեցել երկաւանայութիւն երկու քաղ եկե-
ղեցաց բարեկամական յարաբերութեանը
մշակելու, և ամենայն մոտեցումներով նոցա
մաղթելու և ընթացի համաձայնութիւնն ու մի-
ութիւնը պատրաստելու: Ժամանակ թէ և ստոյգ
է թէ չէ միջ զիտեղ գծաւոր դժամանակս
զոր Հայր կը յիշուի խիտանութեան սակայն
ոչ սակաւ անդիմադանելի է մեր գործակցու-
թեանց անհրաժեշտ ըլլալը ընդ հուշ յաջողու-
թեան գործին միութեան, որով հարցն մեր
խիտ փախաբեկան բայց չարմանացան:

Յարտակներ ուրեմն, սիրելիք, յարաբերու-
թեան երկաւանայութիւն բառնալու մեր մէջն մնացող
խոչընդոտներն և փրկարար եկեղեցական մի-
ութեան ճանապարհն յարգարկու:

Եւ Աստուածն խաղաղութեան, որ եհան ի
մեկնեց զհայկական հոգեւոր զմեզ արեւմտ
տեղական ուստի, զՏէր մեր Յիսուս, հաս-
տատնեց զմիջ ի գործս բարութեան, առնել
զկամ նորա, և արարեց ի միջ զհանգիստ առա-
ջի իւր ի ձեռն Յիսուսի Քրիստոսի, որով
փառք յատկանան ամեն:

(Մ ա ի ս)

ԱՆԵՆԱԲՈՒՆՈՒԹԻՒՆ ՍՐԲԱԶԱՆ ՆԵՐՍԷՍ ՊԱՏՐԻԱՐԿԻ:

Տեղալ Ներսիսեանք չայոց
Յամանադրութեան Աստուած և ի Չիւր ազգանո-
րութեան ազատանքն ի յոսով կը բանալ
պարս Սրբ. ժողովը, մաղթելով որ Չիւր փոր-
ճառութեամբ և ջանքով օրինապահութեամբ և
միտքան ազգայնութեամբ արդիւնաւորապէս
լինի ներկայ չըման:

Ազգային կրթութիւն Պատրիարքան համեմա-
տութեամբ Չիւր պիտի յայտնուի, Չիւր իմաս-
տութեամբ պիտի կուէք և գիտնաւոր գա-
նանք:

Այսին կարող եմ ըսել. թէ յարաբերու-
թեանց և ժողովոյ կանոնաւորութեան և գոր-
ծոց կարգադրութեան համար ոչ ձեր կողմա-
նէ և ոչ մեր ու ժողովոյ և խորհրդոյ կողմա-
նէ այնատուութիւն և ջանք չը պակսեցան: Գա-

առաջիկա ազգայնաց կառուցական խնդիրներն որ մեր նախորդներին ժառանգած էին, Բ. Իրան մասնագետներով յուսադիր խոստումներ տրուեցան և փողովք ի կուսակալաց մեր մտերմական գրույթներն ուղարկվեցան առհնարով բաւական գործեր կատարել բարենպաստանքս:

Ազգային եկամուտն չորսիւ երկու բարեւ լարաց որ ինչ պարտքը վճարեցին և զորս Ձեր չորսնակարկեան զուէրն մեծարեցին, չորսիւ Ձեր քուէարկաց հանգանակութեան օրինաց, մասնաւոր չորսիւ ամեն ազգայնաց, երբ ըստ օրինաց փութեան իրենց պարտքը կատարել, յուսում որ գործադրել վիճակ մը կառնու: Ձեր ներկայանալի տարեկան պիտոճեղմն պիտի տեսնէք զայս և ըստ այնմ դատէք:

Տեսնէք երեսփոխանք, խորին և երախտական չորսնակարկեան կը մատուցանում Ձեզ և ինձ գործակից ժողովոց և խորհրդոց այն վրաստանութեան համար, որով պատուեցիք զիս զուէր և նաքա, զի զիսմ, որ ես անարժան էի, աստոր, քանզի իմ պակասութիւններն և սքեւակներս ամենէն աւելի ինձ յայտնի են: Ազգը զոր ընկու համար աշխատելու կամը չը պակասի ինձմէ, բայց զկատար քան մը կողակտի, առանց որոյ անկարելի է յարատւութեամբ գործել ընդ ծանր պատասխանատուութեամբ, այն է կատարեալ առողջութիւն:

Անցեալ տարի այս օրին էր զիս Պատրիարք ընտրեցիք, ազգայնից զՁեզ, որ արժանաւորագոյն մը բարձրացանք այս Արեւելի վրայ, չուղեցիք լոյս և ես հնազանդութեան փորձը ցուցի: Այսօր իրաւունք ունիմ թախանձազին պատասխել Ձեզ բաւական համարեցէք և հաճեցէք փութիմ ուրիշ չորսնակ փոխանակ ինչ, ես պարտաւոր եմ իրը մի ի վարդապետաց ազգիս խնաման ծառայել ինչպէս յառաջ:

Պատրիարք ազգին ամենէն զօրաւոր դործին պէտք է ըլլայ, ես մաշած գործիք մ' եմ առողջ միտք յառողջ մարմին, կրտէ ինչ առաջը:

Ճանախար ըսելով զլուսն թմբած է և մտաց կորով չէ մնացած ի յիս. քանզի ամեն աստեղնայն աւելի փափուկ է այս ժամանակս. ուստի եւ մեծ և զօր հանձնարում զլուսն և յոյժ լաւն եւ զիմացելուն սրտի գործ է ներկայ Պատրիարքութիւնը. զայս կանխադ գիտէի, կը զգամ և այսօր, բայց ոյժ չունիմ անողիս: Արեւելեան, համբերութիւն, եռանդեան զգուհւմն, չընապեցութիւն, յարգամբ արթնութիւն, ի ժամու եւ տարածմուն վաղկաղումն, կրակի վրայ չիճուցանող շուր, անկեղծասութեան վրայ բարբառիչ հուր, լոյս, հողի, սէր, խաղաղութիւն, ծեր, տղայ, զեղ, դարման, միջխիթարութիւն, օրինակ բարեաց, միով բանիւ ամենայն ինչ է Պատրիարքը:

Ուրեմն կը խնդրեմ և կը պաղատիմ ընտրեցէք արժանաւորագոյն մը, որ զոնէ փոքր ի շատէ այս հանգամանքներն ունենայ:

Ձի մէջ պարտիմ անողիմ անզգաբար, բայց լուսն և հանդարտ կերպով աշխատել յառաջ զիմացելու: Գիտեալու եմ, որ անհուն պիտոյք ունիք լեցնելու, մեր բարոյական մաստորական և ներկայան փիճակաց բարեւոյնն անբաւ զոնողութեանց պէտք ունի: Մենք եկեղեցիներ, զարդանք, հիւանդանոցներ ունիք, սակայն մեր այս ազգային հաստատութիւնը մեծամեծ բարեկարգութեանց և անուց պաշտօնութիւնը մեծ ջանքից կարօտ են:

Ուսուցիչ տարածելու մեծամեծ ջանքեր ընելու ենք, զի սակաւին տղատուներն իւր անբաւականին ընկեր իշուաւորութեամբ մեծամեծ նախնիներն կը գործեն, շատ տեղեր և գրեթէ ամեն տեղ:

Ազգային դատարարութիւնը իւր խանձար, բոց մէջն է տակաւին, թէ և ուսումնարաններ ունիք, եկեղեցականաց բարեկարգութիւնն և նախապետական դատարարութիւնը, որ հողին է եկեղեցականութեան, սակայն մեծ ճշգրտաց կը կատարին, թէ և ուսուցիչ, բարեկրթիչ, լիւրտալէտ և սրբակրօն եկեղեցականներ ունենք:

Ունիք, փառք Աստուծոյ, որդրամած դրամատերներ, հարուստ և վեհանձն փառապաշտներ, հանձնարար և ազգին պատիւ բերող անհամար, սակայն անհամար ընտանիք և երիտասարդ անձինք թէ և ստու և թէ ի դուստու անդադրութեամբ և նորս հետեանք զոսն աղքատութեամբ կը առաջտին: Եւ զեռ չնեմ կարողացած ընկերութիւններ, զործարաններ, արհեստանոցներ կազմել կանգնել: որպէս զի գործն և կրտսե մատակարարները այդ առաւ պիտոյ, թէ և պէտք չէ մոռանալ, որ այս տար:

ուան սովէն ներկայիս ուղ սակաւ հպատատատուց եղան վեհանձն ազգայինը: Ժամանակս պիտոյք և ապագային պահանջներն խիստ շատ են: պէտք է յաւակնելք թէ մեր պարտքերն կատարած ենք, զի ամենուս բրաժքն մեկտեղելով անհուն պիտոյց հետ բաղդատմամբ անհուն և անհամարելի լան մը կը գտնուէք: ասկայն և ոչ ներքին է պղերգութեամբ և յուսահատութեամբ ձեռնաթափ լինել, անհաղար աշխատելու ենք, բայց խոնամութեամբ և զիսնալու: ենք, որ ամեն բան իսկոյն միատեղ չենք կրնար կատարել: Բարձր զիրքէ մը ազգային ընդարձակաբան առնակի զաշտ տեսնել մէկ անխնայութի մէջ կարելի է, սակայն հոն արշաւել չենք, մշակել անոր ժեռուտ, քարուտ, մացառուտ, ճախճախուտ տեղերն արգաւանդանով ընկն հարկաւ կատարելազոյն գործիքներու, ապա՛նով միջնոցներու, բազում բըտանց և երկարատև ժամանակաց կը կարծուի, քանզի զիսէք թէ արձակ ընդարձակ չէ մեր ընկնացած ճանապարհը, թէ ինչ արդիւնքներ, քանիք քանիք զօրաւոր շահերու ընդհատումներ և այդ սատակ ընդհատումներն փչրելու: վտանգներ կան հոն. ուստի մեր գործը կանխաւոր յարաւորութեամբ և ոչ յաւուսն անապարանք յառաջ վարելու ենք:

Գիտէք որ անհամար վերքեր ունիք բուսելու և ասոնց զէմ անհամար տեսակներ սպեղանիք, սակայն զիսէք հասն որ ասոնցմէ ազգը զողջոյնը որոնքն է գործը, զի այն երկրորդ մասնաւոր տեսակներն և գործնականներն մէջ անհուն տարբերութիւն կայ, հաստ գործիքներ, ազգողագրին զիսին ընտրութիւնը, գործոյ և փորձոյ արդիւնքն պիտի լինի: Իմ զիսուսը մէկ երկրիցս սա է որ չըլլայ թէ է խնդր լաւագոյն լաւ կործնոցներ: Մեր ծրագրեր կամ յատկապէս պէտք է լինի անուսանելի փափաք միշտ զէպի յառաջդիմութիւն, իրական վաղկաղութ և խիղճ յանդիմանութիւն և միւս: Լատիկ թմբակներն միանգամայն հաւատարմապէս հեռանայ, ասոնց փոքր ժամ առ ժամ զէպի լաւագոյնը նկատել: Մեր ազգին քաղաքականութիւնը այնպէս կը համարեն, զորչաւոր չընապեցաւ խոնձ արիւթիւն, ձեռքեր-նիս ունեցածիս վրայ չի տալով վատասակ և տե ըլլալ, միշտ գործիկ առաւել քան թէ խօսել և ներկային անապատակ զրգուրթներին խուսելով ապագայն չը մեռնեն: հրաշար իւր ձեր տնտեսի, հասարակաց ուղղաբան կարծիք, թուրք տարածել, զի այն բանին զօրս մենք չենք կարող այսօր յարգելու անել հասարակաց խոնձապետութիւնը լուսաւորելով կարող է օր մը հրատարակել, մեր սերտ միութեամբն մեր մէջ ազգային ոգին անխնայանքի և սն խոցելի պահել, քաղցրութեամբ ալ փոխուի պրտուրի մը պէս, որ խիտ և կարելի կեղծելու չուրջ պատեալ անվթար կը մնայ արտաքին փոփոխական օդոյ ազդեցութիւնէ:

Այժմ հասկացած էք զուր, Տեսնէք երեսփոխանք, որ մեր այս պահպանար, ուղեցուցը և այն չորսիւ Օսմանեան պետութեան մեր ազգային սահմանադրութիւնն է պատշաճ վերաքննութեամբ հանդերձ:

Դն ուրեմն ժամ է արդ երբ Պատրիարքի ընտրութեան հետ Ձեր օրակարգին մէջ էն զերազոյն և Ձեր նոր չընախին մէջ էն կարեւոր և առաջին դատած խնդրն լուծեցէք: Անհնարելի է այլ ևս յարաբերելու սորա և ընդունելու, այս հնգադասանմանայ փոք ձը և մեր դիւանին վրայ շատ մը զիսողութիւններ և ծրագրերն զՁեզ լուսաւորելով շուտով վախճան պիտի տար անուշադ այս գործին:

Հարկ է ըսել թէ կանոնը որպիս պարզութիւն ուսանայ, արհաւիր աւելի զիւրեմտել կըլլայ: Պէտք է որ համարուելով վեհէք թէ դատաւորութեան և նոյն իսկ Պալատ մէջ գործադիր ժողովներն ու տնտես խորհուրդներն սպասութիւ անձինքները բաղադրած ըլլան և որ զործադիր խնամութեան միտքնակ ուսուցալ լաւազանքն արտադրութիւն տայք անդործարելի կէտերն իսկոյն վերաքննութեան ենթարկելու:

Տեսնէք երեսփոխանք, Հայոց ժողովուրդը յոյժ ձեր վրայ դրած է, ամեն բան իր Պատրիարքէն, Ձեզմէ և Մահմադդութիւնէն կը սպասէ, ծանր է Ձեր և մանաւանդ Պատրիարքին պատասխանատուութիւնը, և ծանրագոյն պիտի ըլլայ իթէ իրաց վիճակն ընդ փոքր ի նկատի չառնուք, իթէ զրեթէ միտաւորն ուրիշ մը չենք նոր օրով գործելու: Ձի իթէ Մահմադդութիւնն ալ փոխելու ու մենք զմեզ չը փոխեմք, այսինքն նոր օրի, նոր գործունեութիւն, հաստատուն կամը չառնուք, հագոտար միայն փոխելով ինքնուր զարգացիկթ համարող մարդոց նմանած կըլլանք:

Ձեր երկրորդ և յոյժ կարեւորագոյն և մահու և կենաց խնդիրն ազգային դատարարութիւնն է, Մահմադդութեան բարբրը պէտք է փայլեցնել թաղական վարժարաններն անուց մատակարարութիւններն բարաւելն, պիտոճեն ընդարձակելով, կեղծութեան վար:

Ժաման հաստատուելով, ուսմանց ծրագրեր կատարելադրուելով, և զաղափարները միայնակալ հարաւոր դատարարութիւնը միայնակալ կըլիս երկուսն: հախարկութեան, նոր երկրորդական վարժարանները բաղադրուցներով, զի այդ զարգացներն պիտի բուսցունեն մեզ բարեկրթ ծնկաւոր մայրեր, եկեղեցոյ արժանաւորագոյն պաշտօններ, Ազգային ժողովք արթնուն և ազգայնի անգամակիցներ և լուսամիտ, գործունեայ և պատուական և իւր զործը չենելու կարող ժողովուրդ, երբ այսպէս բարեկարգ զարգացներ, բարեկարգ վաճար, արհեստանոցներ և այլն ունենանք, երբ ազգին և տեղութեան պիտանի քաղաքայիններ սկսին երկն մեր զարգացներն, այն աստի Մահմադդութիւնը մեռաւ տարր մը չմտով իւր արդիւնքը ցցուցած և տեղութեան ու ազգին մէկ խիստ պատուական օրինակներն կըլլան: Եւ Ձեր անուն ալ ապագայ սերունդն օրհնուելով կ'օրհնուի ուրիշէն տառերով զօրովը: Եւ իմ Պատրիարքէն մէջ:

Երեսփոխան Տեսնէք, պէտք է լինէր հասն որ այսօր հնդկաստանայ Մահմադդութեան տարեկարգի ամառոյ երկրորդ օրը՝ այս Ժողովքը ընդամենն աստի՛ այս հանգամանքով վարելու նիս՝ մեր ամենուս պարտքն է բարեկարգութիւն երկայն աւուր մաղթել մեր օրոտապետ: Այսպէս, որպէս հովանաւորութեամբ մեր Բրժը կը պաշտուէ, մեր լուսն կը մշակենք, մեր տղայքը ազգային ոգով կը կրթենք: ու եկեղեցոյ և ազգին գործերն չը վարենք: Ըստ սահմանադրութեան, Օսմանեան վեհապետաց հովանիս բարեք մ' կըսած է մեր ազգին: Կնցէ ուրեմն մեր Օգտաւորութեան լինեալ Մուլեան Սպարկ Ազիլ Խան:

Վերջանելով խօսքս, զՁեզ Տեսնէք երեսփոխանք, Աստուածային պատգամութեան յանձնարում կըլլանք, որ իմաստութիւն Հօր Յիսուս Բանն Աստուծոյ հանձնողի վարել Ձեր ընտանաւորութիւնը յուղին և յօդակարն և Հողին տարը Հողի սիրոյ հանձնարոյ և խորհրդոյ և միւս: Թեան սաւառակով Ձեր մտաց վրայ, տածէ և լուսաւորէ Ձեր խորհուրդներն այժմ միշտ և յաւիտեան ամեն:

Բազուի Մարգարիտեան ընկերութեան խորհուրդը խնդրում է խնամարարութեանց հրատարակի նետեալ չըրարեկարգել իւր կողմից:

ՈՂՈՐԴԱՐՈՒՄԻՆ

Համաձայն 14-դ. Եր. ԲԱՐԶԱՐՈՒՄԻՆ հաստատուելով կանոնադրութեան ընկերութեան Անգամը միւս իրաւունքները չարգում ունին զիստարագիտ և յարաւորութեան համար, նախ, հոգաւ կարող են առաջարկել խորհրդակցել, Անգամը այն անձինքները, որք ջանքսնում են ընկերութեան անգամակց լինել և երկրորդ, նորա բանին կամ զրով յայտնում են իւրեանց կարծիքը ընկերութեան գործերի կարգադրութեան մասին:

Ընկերութեան հաստատութեան օրոյ սկը սեւալ մի քանի անձինք նոր՝ Անգամիւրից արգաւորութեամբ կատարելին վերջինակ իրաւունքները, որպէս նոր անգամներ գտնուել, նման և ընկերութեան գործոց վերաբերեալ զանազան օգտուէտ առաջարկութեան անելով, բայց հետ գիտել այս բարեւոր անձանց ուղեկը որպէս թէ թուրացան, հանդիմանող սորց անտարբեր մարդկանցից ծագած սիրտ կարող քարերին: Սակայն այս վերջին ժամանակում Մարգարիտեան ընկերութեան հարկը զոնով ծագելին մի քանի են համակցող և գործունեայ անձինք, որ իւրեանց սեպհական գործերը համարեալ թէ մի կողմը դրած, անհաղար աշխատում են Անգամը թիւ բաղմանցիկ անն յայտնի տնտեսով կամ ընկերութեան հաշիւներում կարողալով այն օգտուէտ գործերը, որոնցով պարտաւոր են խորհրդական անգամը: Այժմ ընկերութիւնը ունի այնպիսի գործունեայ Անգամներ, որք մօտ ժամանակում անհնար Անգամիս Անգամից տարը (և սորց անհնարներ կը տարաւորն շուտով ընկերութեան 1874 տարուայ հաշիւում) չեն դատարում անգամներ զանակով և չաւաւէտ զբաւր խորհուրդներն տալով խորհրդական Անգամից: Այս բարեւոր անձանց տարօրինակ շանք և աշխատանքը տարաւոր խորհրդական ժողովում ներկայ զանազալ Անգամից սրտերից դուրս բերին խորհրդական և բարեկարգութեան արձանագրութեան:

Մարգարիտեան ընկերութեան Անգամը, եթէ մարդութեամբ կարգացել են նորա կանոնադրութեան և խորհուրդի հաշիւներում բարեկարգութեան արձանագրութեան համար, ոչ թէ միայն Բաղու քաղաքում, այլ և Ռուսաստանի հարաւակ Հայոց մէջ: Ուրեմն մի ազգային գերբինակ նպատակն հասնելու համար բաւա:

կան չեն, միայն դրամական միջոցները, անանց օրոնք թէպէտ ոչինչ գործ չէ կարելի յառաջ տանել այս աշխարհում, այլ և հարկաւոր են բանաւոր և մարդասէր անձինք, այսինքն այնպիսի անձինք, որոնք իւրեանց հողին առաւել են խնամում, քան թէ մարմինը, որոնք համարում են, թէ հաշիւ ճշմարիտ Հայը, որ մարդասէր է և ընկերասէր և թէ այս երկու յատկութիւններ ունեցող միայն կարող է կոչուիլ Աստուածաւոր: Այսպիսի բարեկարգութեան անձինք անկասկած ընկերութեան Անգամ զուէր են և խորհուրդը սրանց միջնորդութեամբ ստանում է զանազան քաղաքներէ և զիւրեղից այն տեղեկութիւնները, որոնք վերաբերում են անաշուք ձեւով ընկերացող երկուսն ուսումնարանաց աղքատութեան լուծի տակը ճշմարիտ Ժողովը երկուստարագիտ և այլ օրոնքիս օրոնքիս կարօտ զէպերին:

Եւ երբ այսպէս ուղեւորված ընկերութեան գործունեայ Անգամը փոխեցին առաջին քաղաք և սկսեցին բարեկարգական զէկը ձեռնարկել: Երբ լուծած զէպի յառաջ վաղել, ոչ ալ և ոչ ահակ նայելով, շուտով զգացին և մի հաղաւոր ուղարկութիւն, տեսնելով իւրեանց աշխատանք պատշտելու, որովհետեւ խորհրդաց թողութեամբը նորա նախարար են ազգի փոխանը, պարտաւոր են համարում ամենայն հնարք ի գործ դնել, որ մեր ազգային համակրին և գործակցին մի ազգային, կարելի է ասել, բեղմնաւոր ընկերութեան, որովհետեւ սորա թեւերն զօրութիւն առաւոր մի փոքր և մի փոքր և ազգի իւրեանց պէտք է լինի և ոչ թէ մի անախնաւիկ և գերեւական երկուց, որին անտարբեր մարդիկ ստիպել են համարում: Եւ կարելի է գտնել, որ մեր ազգային համակրին և գործակցին մի ազգային, կարելի է ասել, բեղմնաւոր ընկերութեան, որովհետեւ սորա թեւերն զօրութիւն առաւոր մի փոքր և մի փոքր և ազգի իւրեանց պէտք է լինի և ոչ թէ մի անախնաւիկ և գերեւական երկուց, որին անտարբեր մարդիկ ստիպել են համարում: Եւ կարելի է գտնել, որ մեր ազգային համակրին և գործակցին մի ազգային, կարելի է ասել, բեղմնաւոր ընկերութեան, որովհետեւ սորա թեւերն զօրութիւն առաւոր մի փոքր և մի փոքր և ազգի իւրեանց պէտք է լինի և ոչ թէ մի անախնաւիկ և գերեւական երկուց, որին անտարբեր մարդիկ ստիպել են համարում: Եւ կարելի է գտնել, որ մեր ազգային համակրին և գործակցին մի ազգային, կարելի է ասել, բեղմնաւոր ընկերութեան, որովհետեւ սորա թեւերն զօրութիւն առաւոր մի փոքր և մի փոքր և ազգի իւրեանց պէտք է լինի և ոչ թէ մի անախնաւիկ և գերեւական երկուց, որին անտարբեր մարդիկ ստիպել են համարում: Եւ կարելի է գտնել, որ մեր ազգային համակրին և գործակցին մի ազգային, կարելի է ասել, բեղմնաւոր ընկերութեան, որովհետեւ սորա թեւերն զօրութիւն առաւոր մի փոքր և մի փոքր և ազգի իւրեանց պէտք է լինի և ոչ թէ մի անախնաւիկ և գերեւական երկուց, որին անտարբեր մարդիկ ստիպել են համարում: Եւ կարելի է գտնել, որ մեր ազգային համակրին և գործակցին մի ազգային, կարելի է ասել, բեղմնաւոր ընկերութեան, որովհետեւ սորա թեւերն զօրութիւն առաւոր մի փոքր և մի փոքր և ազգի իւրեանց պէտք է լինի և ոչ թէ մի անախնաւիկ և գերեւական երկուց, որին անտարբեր մարդիկ ստիպել են համարում: Եւ կարելի է գտնել, որ մեր ազգային համակրին և գործակցին մի ազգային, կարելի է ասել, բեղմնաւոր ընկերութեան, որովհետեւ սորա թեւերն զօրութիւն առաւոր մի փոքր և մի փոքր և ազգի իւրեանց պէտք է լինի և ոչ թէ մի անախնաւիկ և գերեւական երկուց, որին անտարբեր մարդիկ ստիպել են համարում: Եւ կարելի է գտնել, որ մեր ազգային համակրին և գործակցին մի ազգային, կարելի է ասել, բեղմնաւոր ընկերութեան, որովհետեւ սորա թեւերն զօրութիւն առաւոր մի փոքր և մի փոքր և ազգի իւրեանց պէտք է լինի և ոչ թէ մի անախնաւիկ և գերեւական երկուց, որին անտարբեր մարդիկ ստիպել են համարում: Եւ կարելի է գտնել, որ մեր ազգային համակրին և գործակցին մի ազգային, կարելի է ասել, բեղմնաւոր ընկերութեան, որովհետեւ սորա թեւերն զօրութիւն առաւոր մի փոքր և մի փոքր և ազգի իւրեանց պէտք է լինի և ոչ թէ մի անախնաւիկ և գերեւական երկուց, որին անտարբեր մարդիկ ստիպել են համարում: Եւ կարելի է գտնել, որ մեր ազգային համակրին և գործակցին մի ազգային, կարելի է ասել, բեղմնաւոր ընկերութեան, որովհետեւ սորա թեւերն զօրութիւն առաւոր մի փոքր և մի փոքր և ազգի իւրեանց պէտք է լինի և ոչ թէ մի անախնաւիկ և գերեւական երկուց, որին անտարբեր մարդիկ ստիպել են համարում: Եւ կարելի է գտնել, որ մեր ազգային համակրին և գործակցին մի ազգային, կարելի է ասել, բեղմնաւոր ընկերութեան, որովհետեւ սորա թեւերն զօրութիւն առաւոր մի փոքր և մի փոքր և ազգի իւրեանց պէտք է լինի և ոչ թէ մի անախնաւիկ և գերեւական երկուց, որին անտարբեր մարդիկ ստիպել են համարում: Եւ կարելի է գտնել, որ մեր ազգային համակրին և գործակցին մի ազգային, կարելի է ասել, բեղմնաւոր ընկերութեան, որովհետեւ սորա թեւերն զօրութիւն առաւոր մի փոքր և մի փոքր և ազգի իւրեանց պէտք է լինի և ոչ թէ մի անախնաւիկ և գերեւական երկուց, որին անտարբեր մարդիկ ստիպել են համարում: Եւ կարելի է գտնել, որ մեր ազգային համակրին և գործակցին մի ազգային, կարելի է ասել, բեղմնաւոր ընկերութեան, որովհետեւ սորա թեւերն զօրութիւն առաւոր մի փոքր և մի փոքր և ազգի իւրեանց պէտք է լինի և ոչ թէ մի անախնաւիկ և գերեւական երկուց, որին անտարբեր մարդիկ ստիպել են համարում: Եւ կարելի է գտնել, որ մեր ազգային համակրին և գործակցին մի ազգային, կարելի է ասել, բեղմնաւոր ընկերութեան, որովհետեւ սորա թեւերն զօրութիւն առաւոր մի փոքր և մի փոքր և ազգի իւրեանց պէտք է լինի և ոչ թէ մի անախնաւիկ և գերեւական երկուց, որին անտարբեր մարդիկ ստիպել են համարում: Եւ կարելի է գտնել, որ մեր ազգային համակրին և գործակցին մի ազգային, կարելի է ասել, բեղմնաւոր ընկերութեան, որովհետեւ սորա թեւերն զօրութիւն առաւոր մի փոքր և մի փոքր և ազգի իւրեանց պէտք է լինի և ոչ թէ մի անախնաւիկ և գերեւական երկուց, որին անտարբեր մարդիկ ստիպել են համարում: Եւ կարելի է գտնել, որ մեր ազգային համակրին և գործակցին մի ազգային, կարելի է ասել, բեղմնաւոր ընկերութեան, որովհետեւ սորա թեւերն զօրութիւն առաւոր մի փոքր և մի

(*) Այս տարուայ ժողովուան երկարատեւութեան
ստճառաւ Արաքսը ուշ կղաճրանայ:

